З НОВИМ РОКОМ! З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ!

Пізнавши істину єдину,
де висоти і глибина.
Тоді воскресне Україна,
як буде Церква
в нас одна.
Вадим Крищенко

№ 49 (311)
30 грудня
2010 р.

Тижневик "Галицька Просвіта" * Засновник – Івано-Франківське ОО ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка * Свідоцтво – ІФ № 521 від 15.06.2004 р. * Шеф-редактор – Степан Волковецький * Гол. редактор – Богдан Вівчар * Літературний редактор – Ірина Шумада * Верстка – Марія Дзебчук * Набір – Наталія Дяченко * Друк – КП фірма "ЛІК" * Тираж – 2000 примірників * Замовлення – № 1049 * Наша адреса: 76018, м. Івано-Франківськ, вул. М. Грушевського,18 * тел. (0342) 75-05-86, * тел./факс (03422) 2-38-67 * e-mail: oblasna-prosvita@ukr.net * http://uaprosvita.if.ua/ * Наші реквізити: Р/р 2600630015124 в Укрсоцбанку МФО 336019, код 04929075. * За зміст та достовірність інформації у рекламі відповідальність несе рекламодавець * Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій і подає матеріали для дискусії * За точність викладених фактів відповідальність несе автор * Редакція застерігає за собою право редагувати і скорочувати матеріали * Листування з читачами – тільки на сторінках газети

Дорогі просвітяни Прикарпаття!

Сердечно вітаю вас із Новим 2011 роком та Різдвом Христовим.

Ми прожили непростий, наповнений прикрощами для української нації, рік. Але маємо бути певними, що будь-які труднощі є подоланними, минущими. Але для цього ми повинні об'єднуватись навколо просвітянської ідеї, котра будить нашу націю уже понад 140 років.

Ми – сильний, талановитий і працьовитий народ, який, об'єднавшись навколо єдиних національних і суспільних цінностей, збудує могутню та процвітаючу Україну.

Нехай весь 2011 рік буде щасливим і успішним для кожного з нас і всієї України і його дні сповнять ваші серця радістю й новою надією, принесуть у кожну родину мир і злагоду, добробут і затишок. Сподіваюсь, що він стане роком наших перемог і досягнень у побудові сучасної демократичної та європейської держави, роком стабільності, національної згоди і єдності.

Голова ОО ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка
Степан ВОЛКОВЕЦЬКИЙ

НОВОРІЧНЕ

З ВІРОЮ І НАДІЄЮ!

Стоїмо на порозі. На символічному часовому порозі… І перед тим як переступити його, оглянімось: яку дорогу пройшли, які перепони подолали чи пожали те, що сіяли? Зрештою, чи варто взагалі шукати причинно-наслідкові зв'язки у нинішній суспільній ситуації. А чи просто покладемось на сумновідому сентенцію: маємо, що маємо.

Ні, для нашого складного часу це занадто заспокійлива відповідь. Бо ж сіяли одні, а пожинають інші. Але ж і сіяли не дружно, та й деякі видавали кукіль за зерно. А де ж тепер оті, хто твердив, що краще вже відкрите зло, кукіль, аніж пшениця з куколем? Де ж усі противсіхи, хто закликав узагалі не сіяти? Чи усвідомлюють вони, що нинішніх «женців» благословили й одні, ій інші? Чи, може, злорадно спостерігають, як оцей кукіль безжально нищить усі оті добрі паростки, що було пробилися крізь нього, нищить Україну? І болить серце українців, стискаються п'ястуки: допоки?! Та хай не впиваються безкарністю і всемогутністю внутрішні окупанти. Пружина, яку вони, здається, так легко дотиснули до кінця, узурпувавши всі гілки влади, – виконавчу, законодавчу, судову – таки розпрямиться. Антинародному режимові не вдасться жорстокими репресіями й переслідуваннями опозиції залякати народ і морочити голову людям ідеєю покращення життя вже сьогодні. Марна віра! Бо немає несправедливості, що панувала б вічно. Попереджав же наш пророк усіх сатрапів: розкуються заковані люди… Так буде!

А що просвітяни… Рік для нас був таким же складним, повним надій, розчарувань, праці, як і для всіх українців. Івано-Франківська обласна «Просвіта» реалізувала концепцію відродження, організаційних структур на всьому терені, просвітянський пульс гучно бився у селах Залуква Галицького, Бортники Тлумацького, Голинь Калуського районів і інших. Запалала свіча «Просвіти» у Маріямполі Галицького району, у Галицькій академії, в близьких і далеких місцевостях. Просвітяни мужньо і дружно боронили українську мову від посягання на неї українофобів, брали участь в акціях протесту проти існуючого владного режиму. Вони з часів постання незалежності боролися й нині борються за українську Україну. І віримо в Божу справедливість: вона такою обов'язково буде. Бо ми для цього і працюємо. Хай ці оптимістичні думки, ця віра й надія ідуть з нами усіма з першого кроку у новий, хай і невідомий, рік.

З Новим роком, українці!

ПОСТАТІ

ЛЮДИНА. ІДЕЯ. ЧИН

1 січня – 102-га річниця Головного Провідника ОУН Степана Бандери

В історії кожної нації є особистості, навколо яких об'єднується народ у найбільш доленосні моменти своєї історії, оскільки їхній розум, сила духу й віра в перемогу запалює до боротьби. Однією з найяскравіших постатей в нескінченному ряді керманичів українського національно-визвольного руху є і Степан Бандера. З його іменем невід'ємно зв'язаний й один із найгероїчних періодів боротьби українського народу за свою незалежність у середині XX століття. Щоправда, ми знаємо Степана Бандеру як незламного й відважного борця за волю України, але значно менше ми звертаємося до його теоретичної спадщини. А Степан Бандера думав великими історичними категоріями державного мужа. Важливість його думок, висловлених майже півстоліття тому, залишаються актуальними й сьогодні для розбудови української державності.

Степан Бандера був серед тих українських політиків, які вважали, що Україна повинна власними силами, не сподіваючись на чиюсь милість, не будучи слухняним знаряддям у чужих руках, виборювати незалежність. А хіба не актуальними є думки Степана Бандери про те, що ІДЕЯ, КАДРИ та ДІЯ – це три елементи, які повинні супроводжувати процес державотворення.

Виховуючись у родині греко-католицького священика, Степан Бандера у своїх творах постійно підкреслював, що Бог і Україна дають віру в перемогу та силу витримати терпіння, муки й лихоліття, а, якщо треба, то й мужньо прийняти смерть.

Саме смерть Степана Бандери, до якої совітські спецслужби залучили українця Сташинського, стала черговим підтвердженням імперської підступності, коли наші вороги обертали українських хлопців у яничар. Чимало яничар ми маємо сьогодні і в українській політиці, яка за своєю суттю є антиукраїнською і антинаціональною в усіх сферах: економічній, соціальній, духовній, міжнародній.

І тому для нас Головний Провідник був і залишається прапором боротьби за Українську Україну. Схиляючи голову перед Провідником – Степаном Бандерою, побажаємо кожному з нас, щоб ми пройнялися духом бандерівського націоналізму! Бо націоналізм, який він сповідував, не передбачає рабського прислуговування неукраїнській владі! Він передбачає боротьбу й перемогу. Бандера був бунтівником і революціонером. І з його сильним духом ми неодмінно переможемо! Ставаймо під цей прапор, об'єднуймось у Народному Комітеті захисту України. Щоби майбутні покоління не питали нас: чи ви, хлопці, спали, чи ви в карти грали… Аби ми були гідні викликів часу. Як писав поет Орест Левицький: «І як минуться часи жорстокі й блакитно-жовтий прийде розмай, будьте достойні сини й онуки борців за волю, за рідний край».

Теодор ДРОВНИЧ

ВШАНУВАННЯ

За традицією, 1 січня у родинному селі сім'ї Бандерів Старому Угринові на Калущині відбудеться пам'ятне народне віче й поминальна панахида. А в Івано-Франківську – хода громадськості з Вічевого майдану до пам'ятника Степанові Бандері на Європейській площі, де о 14.30 відбудуться урочистості з нагоди 102-ої річниці Провідника ОУН.

СПРОТИВ

БО УКРАЇНА КЛИЧЕ…

Відбулося засідання координаційної ради Івано-Франківської обласної організації Народного Комітету захисту України (НКЗУ)

– Власне, підбиваємо підсумки хай невеликого, але важкого періоду нашої діяльності, – наголосив співголова ОО НКЗУ Степан Волковецький. – Він підтвердив, а насамперед – підготовка до місцевих виборів і самі вибори, що Комітет потрібний. Ми намагалися і якоюсь мірою нам це вдавалося скоординувати діяльність організацій, які входять у нашу структуру, зокрема, в акціях протесту, не допустити її протистояння і взаємопоборювання у час виборчого процесу. А це вже певний позитив, бо влада намагається залякати суспільство, вбити в ньому дух будь-якого спротиву, для неї усі демократи, а насамперед патріоти і люди високої моралі – вороги, яких потрібно просто знищувати. Як це було з розправою провладної більшості над опозицією у Верховій Раді 16 грудня…

С. Волковецький наголосив, що нинішня влада має всі ознаки авторитаризму, де-юре видає себе за демократію, а де-факто – це тоталітарний режим, який просто відверто чинить розправу над опонентами, жорстоко знищує свободу слова, доленосні рішення ухвалюються без будь-якого обговорення, врахування думок опозиції, як це сталося при ухваленні Податкового Кодексу чи бюджету на наступний рік. Тому зупинити його може лише організований усенародний спротив.

– А для цього потрібно позбутись двох найбільших українських ворогів – роз'єднаності й зрад, – продовжив розмову другий співголова ОО НКЗУ Дмитро Захарук. – А ще – наповнити діяльність Комітету конкретними й активними справами. До того ж, потрібно завершити структуризацію НКЗУ на всіх рівнях, залучивши до народної справи активних і авторитетних краян.

– НКЗУ діяв правильно, завдяки йому вдалося уникнути протистояння і перетягування «ковдри» на себе під час підготовки і проведення виборів, – сказав голова КО НРУ Ігор Шумега. – Але відчувалася нестача ресурсів, активності. Для його поповнення Комітет повинен як організовувати сам, так і брати участь в акціях протесту, відзначенні національних свят, вшануванні героїв, ініціювати ухвалення рішень із важливих для суспільства питань на сесії обласної ради…

Про залучення до організації науковців, спротив намірам переписати нашу історію і вчити по ній дітей, про мораторій на продаж землі, захист етнічності українців і українських ЗМІ, говорили Богдан Борович, Євген Романишин, Степан Прийма та інші. А один із лідерів громадсько-політичної організації «Тризуб» ім. С. Бандери Орест Чоп запропонував провести організаційні збори із започаткування збору підписів на Всеукраїнському референдумі щодо розпуску Верховної Ради. І такі збори мають відбутися уже в першій половині січня.

Думки й пропозиції учасників дискусії лягли в основу резолюції з оцінкою суспільно-політичної ситуації в Україні.

Богдан ВІВЧАР

РАДІСНИХ НОВОРІЧНО-РІЗДВЯНИХ СВЯТ!

ПРАВДА ПРО КРИВДУ

АНАФЕМА УКРАЇНІ? УЖЕ БУЛА Й БІЛЬШЕ НЕ ПОТЕРПИМО

ВІДПОВІДЬ УКРАЇНЦЯ ПРЕМЄР-МІНІСТРОВІ ПУТІНУ

Нещодавно Путін заявив, що Росія виграла б війну і без України. Очевидна і нахабна брехня пана Путіна щодо ролі й місця українців і України в Другій світовій війні, можливо, й не вимагала від українців нагальної, адекватної і симетричної відповіді, якби мені як геополітикові й футурологу не була зрозуміла її причина.

Але поки що не про це. Не буду, так би мовити, голо теоретизувати з цього приводу. Не буду навіть наводити офіційні цифри радянської статистики. Звернуся до головного арґументу – долі моєї родини Масляків, яка походить з самого центру Полтавської області. Це я роблю тому, що моя родина є типовою українською родиною Центральної і Східної України, тієї частини моєї Батьківщини, яка була захоплена Росією у XVII–XVIII століттях і тому вимушена століттями проливати кров за чужі нашій нації великодержавні інтереси російського імперіалізму.

Мій далекий прямий пращур Іван Масляк (про нього є дані в Інтернеті) був отаманом Устивицької сотні Миргородського козацького полку і брав участь в усіх походах російської армії. Рідний брат мого діда, Степан Порфирович Масляк, штабс-капітан російської армії і Георгіївський кавалер загинув у 1915 році в Карпатах.

Мій батько, Олексій Андрійович Масляк, у 30-их роках XX століття був робітником знаменитого Харківського заводу імені Малишева. З перших днів Другої світової – на фронті в складі Червоної армії. Війну закінчив у 1945 в Австрії у званні капітана. Двічі поранений і раз контужений. Моя мати, Ганна Антонівна Масляк, дівоче прізвище Здор, родом із села Зубівка Миргородського району Полтавської області. З перших днів війни – в діючій армії. Тричі поранена. Війну закінчила в Берліні. З дванадцяти її сестер і братів у 1933 році від голоду померло дев'ятеро (і це можна перевірити). Кати з Центральної Росії, озброєні до зубів, блокували її рідне село, забирали з малюсіньких долонь її сестер і братів навіть гарбузове насіння. Це щоб «проклятиє хохли» швидше помирали.

Мій дядько, Василь Андрійович Масляк, командир роти, восени 1941 року потрапив разом зі своїм полком в оточення. **Командир полку, його заступники, командири батальйонів, до речі, всі етнічні росіяни, вирішили здатися в полон німцям. Василь Андрійович, ще той козарлюга, особисто їх усіх розстріляв, очолив полк і вивів його з оточення** (хай ГРУ перевірить правдивість моїх слів). Декілька разів поранений, інвалід війни. Другий мій дядько, чоловік сестри мого батька, Артем Пицяк, війну закінчив у Німеччині, інвалід війни.

Мій тесть, Іван Тодосьович Повшедний, який народився в селі Фастівка Білоцерківського району Київської області, з 1941 по 1945 рік перебував у діючій армії, війну закінчив в Австрії сержантом. Декілька разів поранений. Його батько, Тодось Микитович, теж воював. Був важко поранений. Брат тестя, Степан Тодосьович Повшедний, танкіст, війну закінчив у Берліні. Декілька разів поранений, інвалід війни. Моя теща, Ганна Мусіївна Ткачук, народилася в знаменитому селі Тарган Володарського району Київської області. В 1933 році село майже все вимерло, оточене «заґрадотрядами», а точніше – бандформуваннями з Центральної Росії. Її зняли з мертвої матері й віддали до дитячого будинку.

Пане Путін! Може, опублікуєте поіменні списки цих бандформувань? Багато хто з'їхніх учасників залишився в Україні і тепер їхні діти й онуки становлять у нас п'яту колону російського імперіалізму. Хоча можна їх і не друкувати. Досить вивчити список «українського» уряду чи хуліганів, прости Господи, у Верховній Раді. Заберіть їх, будь ласка, на історичну батьківщину.

А тепер щодо міфу про якусь особливу хоробрість росіян взагалі й у Другій світовій війні зокрема. Я з дитинства був допитливим і все мене цікавило. Люди якої національності були на фронті найхоробрішими, запитував я у дядька, який був командиром взводу і сам піднімав бійців в атаку. «Українці, грузини й поволзькі татари», – відповідав він. «А росіяни?» – не вгавав я. – «У них найкраще виходили так звані «п'яні» атаки», – сказав мені дядько.

А тепер стосовно УПА. У 1944 році полк батька був розбитий військовими формуваннями бандерівців під Сарнами. В тому бою батько був укотре поранений. Вихований піонерською і комсомольською організацією, я обурився цим і сказав татові, що то були бандити. **«То були справжні герої, – відповів мені батько. – Після війни я служив у Львові і в Здолбунові. У нас у 1941–1942 роках солдати мільйонами здавалися в полон, а вони воювали на два фронти в абсолютно безвихідній ситуації. Підривали себе гранатами, стрілялися, але не здавалися. Запам'ятай це, синку».**

А тепер обіцяне пояснення чергової істерики пана Путіна стосовно українців. Причина тут очевидна. На наших очах війна з Північного Кавказу перемістилася на вулиці Москви. З 900-тисячної російської армії на Північному Кавказі зосереджено 350 тисяч солдат і офіцерів. І нічого зробити не можуть. Росія однозначно програла війну. Якщо вона терміново не покине Кавказ, війна перекинеться в саме серце Росії. Як дим, розвіялися недолугі леґенди й міфи про силу і славу російської зброї та армії. **Виявилося, що без українців, азербайджанців, грузинів, узбеків, чеченців, черкесів, лезгинів у російській армії нікому воювати.**

Завданням російського імперіалізму і його п'ятої колони в Україні є відправка наших дітей, онуків, братів, батьків, наречених на бійню до Північного Кавказу. Та це хіба що їжаку не зрозуміло. Звідси й пропаґанда, що нібито ніяких українців немає, а є «русские», або, в крайньому разі, «русини». З цієї ж «опери» і дебільні балачки про якийсь спільний «русскій мір», який нам треба захищати.

Маразм та й годі! Жоден, я підкреслюю це слово, жоден керівник Росії свого сина чи зятя, брата чи свата на бійню до Північного Кавказу не послав. Жоден! За 350 років лише за останні двадцять жоден український хлопець не загинув у всіх цих «побідоносних» російських війнах. І цьому «виною» – незалежність України. **Пам'ятайте про це, українці! Пан Путін, як свідчать його останні висловлювання про українців, про це ніколи не забуває…**

Петро МАСЛЯК,

академік, професор Київського національного університету ім. Т. Шевченка, доктор географічних наук

ЯК ЦЕ БУЛО

ЗЛОЧИН КРЕМЛЯ

Перебуваючи у післявоєнні роки за межами України, провідник ОУН Степан Бандера постійно приділяв їй велику увагу, виношуючи заповітну мрію про самостійність Української Держави, аналізуючи політичне життя і внутрішній устрій СРСР. Ці проблемні питання були висвітлені у його фундаментальних працях: «Перспективи української революції (Мюнхен, 1978, 640 с.), «Українська національна революція, а не тільки протирежимний резонанс», «Національна політика Червоної імперії», «Слово до українських націоналістів-революціонерів за кордоном» та інші, які викликали лють у компартії Радянського Союзу, нестримне бажання помститися Провіднікові ОУН.

Перед убивством лідерів ОУН відбулося випробування отруйної зброї – розповідав убивця С. Бандери у німецькому суді. «Чоловік з Москви» був тієї думки, що було б добре, коли б я побачив зброю в дії, він зробив пропозицію випробувати її на практиці». Сергій (безпосередній керівник убивці Б. Сташинського – Г. Б.) також вважав, що це можна зробити. Вони вирішили випробувати зброю на собаці.

«Я мав зателефонувати до Сергія, – продовжує виконавець московського плану, – і він мав сказати мені, коли відбудеться випробування. Вони купили на базарі собаку. Я весь час підтримував з Сергієм контакт через телефон.

Одного дня він сказав мені, що все підготовлено й експеримент може відбутися. Ми зустрілись у місті й поїхали через Кеменік поза Берлін до лісу коло озера Мюггель. Собаку ми взяли з собою в авто. Це був малий нерасовий собака. Ми вивели його з авта і прив'язали до дерева. Незадовго перед тим «чоловік з Москви» дав мені таблетку. Водій стояв неподалік. Він не брав участі в експерименті. Ми були втрьох: «чоловік з Москви», Сергій і я. Я прийняв таблетку (протиотруйну – Г. Б.). Ми чекали недовго…

«Чоловік з Москви» дав мені зброю, і я мусив вистрелити в собаку. Це я зробив на віддалі приблизно 20–30 сантиметрів. Я відвернув голову й вистрелив у голову тварини. Після пострілу собака відразу впав, зробив кілька рухів і за кілька хвилин уже не рухався…

Як звичайний хлопець зі Львівщини став зрадником, злочинцем? Студент пединституту Богдан Сташинський неодноразово «зайцем» доїжджав додому в село, розташоване неподалік. Одного разу порушника зловили «люди в цивільному». Маючи факт порушення і самого порушника, все інше для досвідчених чекістів було вже, як мовиться, «справою техніки». Отже, незабаром у їхніх руках був черговий новоспечений «сексот» (секретний сотрудник)… Сестра Богдана мала зв'язок з рухом опору, звідки майбутній педагог виловлював цінні для чекістів свідчення.

Однак повернімось до нашої основної теми.

У 2001 році ветеран КДБ, полковник у відставці Георгій Синников, який готував атентат на Провідника ОУН Степана Бандеру, засвідчував про роль Б. Сташинського в цій ганебній військовій операції: «За знищення ідеолога ОУН Ребета аґент Сташинський отримав від КДБ грошову винагороду і цінний подарунок – фотоапарат «Зеніт», а за Бандеру – орден Червоного Прапора. На цьому кар'єра аґента за всіма правилами спецслужб повинна була закінчитися. Він повинен був з гарною пенсією та квартирою поселитися в Москві, але… Сташинському дозволили поїхати до дружини-німкені у Берлін. І тут сталося те, чого так боялися українські чекісти. 12 серпня 1961 року за добу до перекриття сакральних кордонів у Берліні, Сташинський… втік на Захід! Його шукали… Тільки-но ми перетнули сакральний кордон, куратор сказав: «Георгію, якщо ми знайдемо Богдана, відходь. Я уб'ю Сташинського. І себе. Вважаю себе винним у тому, що не роздивився зрадника». Богдана так і не знайшли…

Пістолет, виготовлений у каґебістській лабораторії, з якого вбили Степана Бандеру

У пам'яті своїх прибічників і послідовників Бандера залишиться національним героєм і борцем за звільнення України від «московських окупантів», за створення вільної і незалежної України. **У ряді міст України споруджені його бюсти, вулиці носять його ім'я і з цим не можна не рахуватися** (підкреслення наше. – Г. Б.) Внук, також Степан Бандера, мешкає нині в Канаді.

…Я не знаю, де зараз 70-літній Сташинський і чи живий він, під яким іменем переховується на Заході від українських націоналістів, які також засудили його до смертної кари. Але, гадаю, до кінця своїх днів йому не забути довірливих очей собаки – на ньому він при мені випробував дію зброї, якою убив Степана Бандеру».

Отже, нарешті «засвітився» один зі зграї чекістів, який брав активну участь у вбивстві Провідника ОУН Степана Бандери. Якщо постійним «опікуном» Б. Сташинського був «Сергей», то, імовірно, «человеком из Москви» був саме працівник радянського посольства у Німеччині – чекіст Георгій Санников…

Нікому Степан Бандера не давав накинути на себе гамівної сорочки. Його засуджували до смертної кари польська влада, що інкримінувала йому замах на міністра внутрішніх справ Броніслава Пєрацького, гітлерівці – за проголошення Акту відновлення української державності під його проводом, але вони не наважувалися виконати ці вироки. Без будь-якого суду і слідства це здійснили третя влада – радянсько-компартійна.

У 1959 році з відома Політбюро ЦК КПРС і за наказом шефа КДБ Олександра Шелепіна чекістський аґент за кордоном убив Степана Бандеру з пістолета, який заряджався отрутою. Цього ж року вбивці вручили в Москві нагороду – фотоапарат «Контакс» та орден. За що саме?

В службовій характеристиці на «старшого перекладача» науково-дослідного інституту Богдана Сташинського 28 грудня 1960 року з цього приводу зафіксовано: «За успішну роботу в розробці важливої проблеми Указом Президії Верховної Ради СРСР від 6 листопада 1959 року нагороджений орденом Червоного Прапора»…

Цього ж року в Москві Сташинські помітили в своїй квартирі «прослушку» і зрозуміли, в яку сумнівну історію вони втрапили.

Невдовзі дружина Сташинського – німкеня Інґрид завагітніла. Народжувати вона поїхала до своїх батьків у Німеччину. Але їхня дитина померла. Інґрид тоді просила чоловіка приїхати на поховання їхньої дитини. О. Шелепін дозволив. Але в Німеччині подружжя запримітило за собою «слежку». Вони твердо вирішили вирватися з цупких пазурів КДБ і мерщій утікати від скоєного злочину.

Як же сталася трагедія?

Запланувавши купити на ринку овочі, С. Бандера поїхав туди з однією зі своїх співробітниць – Євгенією Мак. На зворотному шляху по дорозі додому пані Євгенія вийшла з машини, а С. Бандера поїхав додому на обід. Після 13-ої години дружина Провідника, пані Ярослава, зателефонувала до канцелярії Проводу ЗЧ ОУН і повідомила, що її чоловік лежить у крові на сходах будинку й просила надати йому невідкладну медичну допомогу. На місце пригоди виїхали члени Проводу Степан Ленкавський, Іван Кашуба та Ярослав Бенцаль.

Професор Лявес, який робив розтин тіла С. Бандери, вважав, що наявність отрути в його тілі можна пояснити його душевним станом, тобто виправдовував версію самогубства. Отже, слідство загибелі Великого Борця пішло хибним шляхом. Москва ж підло заявляла, що вбивство Л. Ребета і С. Бандери – це внутрішньоукраїнські політичні розбірки… Щоправда, провідні діячі ОУН були переконані, що вбивство С. Бандери – це справа Москви, яка була майстром на такі злочини. Невдовзі все це підтвердилося, коли в серпні 1961 року в західноберлінський американський поліцейській станиці з'явився радянський утікач Богдан Миколайович Сташинський і заявив, що це саме він за наказом КДБ убив Степана Бандеру 15 жовтня 1959 року, а ще раніше – 12 жовтня 1959 року – Лева Ребета…

Вбивство Степана Бандери чекісти планували здійснити на сходах будинку, де він жив. Убивця проник туди заздалегідь і терпляче очікував свою жертву.

10 жовтня 1962 року в суді німецького міста Карлсруге вбивця С. Бандери Б. Сташинський свідчив: «…Коли я ще був угорі, він був звернений до мене правим боком свого обличчя. Щоб вийти з будинку я мусив пройти за його спиною. Коли я проходив повз нього через вихідні двері, він подивився на мене, і в цю хвилину я почув, що я говорю, що «щось не функціонує» і ще якісь слова, яких я сам не зрозумів. Він відповів мені щось на зразок: «Все в порядку». Я повернувся праворуч і взяв рукою клямку. Він стояв коло мене. В цю хвилину він вийняв ключ із дверей. Він ще тримав його в руці, а зброю я тримав у правій руці. Раптом я зробив рукою рух угору і вистрелив з обох цівок. Негайно повернувся, закрив за собою двері й пішов геть..»

З матеріалів судового процесу у Карлсруге мене найбільше вразили виступи потерпілих: дружини Л. Ребета, пані Дарії Ребет, і дочки С. Бандери – Наталії Бандери. Вони тоді ще не знали, що вбивство найближчих їм людей планувалося саме в Кремлі. Так, після арешту Л. Берії М. Хрущов на нараді в Президії ЦК КПРС сказав радянському обер-терористу Павлові Судоплатову: «Скоро ми попросім вас подготовіть план ліквідації бандєровского руководства, стоящєго во главє украінского фашистского двіжения в Западной Європє, которое имєєт наглость оскорблять руководітєлєй Совєтского Союза».

Той же Г. Синников у згаданому вже числі «Арґументов и фактов» задоволено писав: «…Был приведен в исполнение смертный приговор Верховного суда СССР палачу тисяч советских граждан, вождю ОУН Степану Бандере. Молодой человек, который привел приговор в исполнение, – советский агент Богдан Сташинский, имевший агентурные псевдонимы Олег и Мороз. Он не был новичком в этом деле. В октябре 1957 г. там же, в Мюнхене, Сташинский ликвидировал известного теоретика и идеолога украинского национализма – бандеровца Льва Ребета (так у тексті – Г. Б.). Способ приведения приговора в исполнение был тот же, только на этот раз изготовлен спецлабораторией КГБ (яка ганьба! – Г. Б.). В нем размещались ампулки с синильной кислотой, разбиваемые и выталкиваемые поршнями под воздействием микропорохового заряда. Коронарные сосуды сердца мгновенно сужались, что приводило к остановке сердца. Затем сосуды возвращались в первоначальное состояние, судмедэксперты не могли найти следов насильственной смерти…»

Наступного разу цей «дипломат» (мав «дах» у радянському посольстві у Німеччині. – Г. Б.) «засвітився» 1 жовтня 2003 р. на шпальтах газети «Шлях перемоги», в якій В. Павлюк у публікації «Аґент НКВД Корбат» повідомив, що Г. Санников написав книгу «Большая охота», де є навіть фотознімок цього відставного полковника КДБ разом з відомим діячем ОУН Василем Куком…

Замовники та виконавці злочину:

Микита Хрущов – перший секретар ЦК КПРС,

Олександр Шелепін – голова КДБ СРСР,

аґент КДБ Богдан Сташинський – безпосередній вбивця Провідника ОУН Степана Бандери,

Георгій Санников – полковник КДБ у відставці (цей ревний охоронець більшовицького режиму у 2002 році видав у Москві книгу «Большая охота» (ОЛМА-ПРЕСС, 510 с.), в якій у найганебніших традиціях компартійних ідеологів очорнює діяльність ОУН–УПА, Провідника ОУН Степана Бандеру),

Олександр Миколайович Коротков – генерал, один із керівників операції проти С. Бандери (помер у 1961 р.) та багато інших.

Німецький суд виніс Б. Сташинському вирок – вісім років ув'язнення. Подальша доля вбивці невідома. Багато дослідників цікавились цим питанням, у тому числі й всесильна і всюдисуща КДБ, адже Сташинський був у нього ворогом № 1. Одна з версій доводить, що він зробив пластичну операцію обличчя, інша – що бачили його в Єгипті, а ще – бачили в Північній частині Американського континенту…

Геннадій БУРНАШОВ,

член товариства «Меморіал» ім. В. Стуса

ВШАНУВАННЯ

125-річчя від дня народження Миколи Саєвича, громадського і наукового діяча Галичини, подвижника народної освіти, лісівника-практика, доктора філософії, права та лісівництва по-Божому відзначили в Народному домі «Просвіта» в день Зачаття Пресвятої Богородиці святою Анною. У залі була розгорнута виставка архівних документів і фотографій, зібраних Христиною Саєвич та Петром Арсеничем.

ТВОРЕЦЬ ДОБРА І КРАСИ

Духовно-пісенна палітра настроювала прибулих на святочну академію, яка розпочалась молитовною піснею «Мати Божа» у виконанні Іванка Маснюка. Червона калина біля портрета Миколи Саєвича символізувала світле життя вірного сина України, а запалена свічка – вогонь освіти, добра і надії.

Слово-благословення ректора духовної семінарії о. Олександра Левицького означило життєвий шлях М. Саєвича і є дороговказом для теперішніх і наступних поколінь, бо дороги його були праведні й мають заслужений вінець.

Митрополит А. Шептицький запросив д-ра М. Саєвича на роботу до Галицької митрополії Греко-Католицької Церкви. Архівні документи свідчать про те, що д-рові Миколі Саєвичу було доручене завідування рибним господарством «Петріс» у Лютошарах біля Осмолоди, створеним за його проектом. За короткий час був збудований розплідник форелі, форельний будинок, чотири ставки, дбайливо обсаджені соснами, що збереглися до наших часів. Також він створив «Лісовий музей», заснував велику пасіку. Цей музей і літню резиденцію А. Шептицького в Підлютому відвідувало багато людей. Д-р М. Саєвич написав два підручники: «Мисливство» та «Охорона лісу».

Уродженець Старого Угринова поручник УСС та сотник УГА, родичами якого були Войнаровські (нащадки племінника Івана Мазепи), М. Саєвич заснував понад 50 народних шкіл. Життєпис Миколи Саєвича є багатогранним. Дослідження тривають. Багато документів, фотографій уже зібрала донька Христина Саєвич. Велику дослідницьку працю створила завідувачка кафедри гуманітарних наук Галицької академії Олена Гайдукевич. Ще в шкільні роки до наукової роботи про Миколу Саєвича долучилась і Тетяна Запорожець, студентка Івано-Франківського національного медичного університету.

Про Миколу Саєвича та його соратників у боротьбі за українську державу на урочистостях говорили доцент Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, заступник голови ОО ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка Петро Арсенич, духівник греко-католицької молодіжної спільноти «Як Марія» о. Роман Терлецький,

З 1939 по 1944 р. Микола Саєвич проживав в Івано-Франківську в будинку, що знаходиться поблизу школи-ліцею № 23. У перші роки незалежності, за сприяння тодішнього голови міста Богдана Боровича і його наступників, на будинку була встановлена меморіальна дошка, його ім'ям названа вулиця, створений музей, при школі-ліцеї № 23 з'явився дендропарк за сприяння обласного управління лісового господарства. Його керівник Олексій Голубчак розповідав на святі, що М. Саєвич зробив значний внесок у збереження рідної природи, а нинішні лісівники продовжують ці традиції і готові до подальшої співпраці. Натхненником на освітянській ниві цієї доброї справи є директор школи-ліцею Микола Василик, який згадував про ті перші паростки співпраці, а також виклав бачення подальшого виховного процесу.

Святочну академію оживляли духовні пісні, які виконували Назар Петрунів та Іванко Маснюк – вихованці Клубу обдарованих дітей ОНД «Просвіта», Маринка Стефанів, Інна Шешурак та Христина Пасічник – вихованці вокальної студії Ірини Батюк. Співали також лауреати фестивалів Мар'яна Бідочка та Руслана Денега.

З гордістю за свого батька і з вдячністю всім тим людям, які допомагають у поверненні імені Миколи Саєвича і його спадщини, говорила пані Христина Саєвич. Її зворушливе серце навертає краян на добрі вчинки, а правнуки успадкували дух національного борця і гартують себе у Національній скаутській організації України «Пласт».

На святі були присутні активні просвітяни, небайдужі до історії та долі України галичани, представники ВО «Тризуб» ім. С. Бандери, учнівська молодь ЗОШ № 7, школи-ліцею № 23 та ВПУ № 13 (гр. РК17-1, м-р Степан Волошин).

За сприяння ОТБ «Галичина» (журналіст – Галина Філіпова) учасники академії мали можливість переглянути документальну стрічку, яку продемонстрував Михайло Гошій, член греко-католицької молодіжної спільноти «Як Марія».

Плід калини, посадженої Миколою Саєвичем, виростає і нині й частує нас своїми жаринками, дає наснагу до творення добра, до праці та навчання і запалює вогник любові до України.

Марія СОЛОДЧУК,
редактор радіо «Дзвони», член НСЖУ, член Ради ОО ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка

ВИСТАВКИ

СТВОРЕНЕ ПРИРОДОЮ

Івано-Франківський краєзнавчий музей запрошує відвідати виставку коренепластики «Галерея Берендея» умільця Володимира Черняка, на якій представлені близько сотні робіт, створених самою природою у корені, гіллі, зрізах дерев, камені. У виставковому залі майстер уперше зібрав усі свої найкращі роботи, які були високо поціновані учасниками фестивалю «Карпатський вернісаж» (вересень 2009 р.), відвідувачами його персональної виставки в обласному центрі дитячої та юнацької творчості (січень 2010 р.) й учасниками Міжнародного етнічного фестивалю «Країна мрій» (Київ, липень 2010 р.).

Виставка працюватиме до 20 січня 2011 р.

СВЯТО

ЗНАВЦІ КРАЮ

Відбувся урочистий пленум Івано-Франківської обласної організації Національної спілки краєзнавців України (ІФ ОО НСКУ). Захід був приурочений врученню обласної премії в галузі краєзнавства імені Володимира Полєка лауреатам, яким вона була присуджена в 2010 р. Ця премія встановлена спільним розпорядженням голови облдержадміністрації та голови обласної ради і вручалася вперше. Врученню премії передувало вшанування правлінням організації пам'яті відомого прикарпатського краєзнавця В. Полєка на його могилі.

Захід почався досить цікаво – присутні мали змогу послухати концерт класичної музики українських та закордонних авторів у виконанні найкращих учнів музичного училища імені Д. Січинського.

Голова правління ІФ ОО НСКУ М. Косило звернувся з вітальним словом до краєзнавців і окреслив їхню роль у збереженні минулого українського народу. Присутні вшанували хвилиною мовчання пам'ять активного краєзнавця Т. Виноградника.

Заступник голови облдержадміністрації, голова комісії з присудження премії Р. Іваницький привітав пленум від імені голови облдержадміністрації М. Вишиванюка. Він зачитав рішення комісії про надання премії у 2010 р. Петрові Арсеничу, Богданові Гавриліву, Володимирові Грабовецькому. Заступник голови обласної ради О. Дзеса передав вітання від голови обласної ради О. Сича. Заступники голів вручили лауреатам премії дипломи та відзнаки.

Відповідальний секретар НСКУ Р. Маньковська привітала відзначених і передала щирі вітання прикарпатським краєзнавцям від голови НСКУ – академіка П. Тронька. Вона окреслила основні етапи історичного розвитку організації і потреби її функціонування сьогодні. Начальник управління культури облдержадміністрації В. Федорак запевнив прикарпатських краєзнавців у підтримці та реалізації їхніх культурно-мистецьких проектів.

На завершення урочистого пленуму ІФ ОО НСКУ лауреати премії П. Арсенич та Б. Гаврилів вручили дипломи школярам-краєзнавцям шкіл Івано-Франківська, учасникам конкурсу «Люби і знай свій рідний край!». Так, відзначили В. Варварук (Українська гімназія № 1), А. Стоцюк (ЗОШ № 7) та інших. Секретар НСКУ Р. Маньковська вручила новим членам обласної організації НСКУ членські квитки та відзнаки.

Лауреат премії ім. В. Полєка Петро Арсенич виступив із закликом щодо видання бібліографічного покажчика творів В. Полєка, наголосив на необхідності державного фінансування краєзнавчих досліджень і потребі передання естафети молодшому поколінню. На його думку, краєзнавці повинні працювати згідно гасла «Зберігати і примножувати!».

Приємною несподіванкою для всіх стала експозиція праць лауреатів премії, яка була підготована для огляду в художньому музеї, і вручення «Довідника членів Івано-Франківської обласної організації НСКУ», який вийшов друком у видавництві «Лілея-НВ».

А. Ч.

БУДІВНИЧІ

РІЗЬБЯР ВІД БОГА

ТАКИМ БУВ ВАСИЛЬ ТУРЧИНЯК

Василь Турчиняк, різьбяр-будівничий, знаний далеко за межами України, народився 1864 року в селі Луг тоді Надвірнянського повіту на Гуцульщині, що ховалось серед смарагдових лісів за срібною річкою Перемиською. Тут подекуди ще траплялися поодинокі кедри й тиси. В цих лісах місцеві майстри знаходили собі дерево і на хату, і на церкву, і на дзвінкоголосі цимбали. Вибір життєвого шляху юнака був продиктований батьком, який зводив ошатні будівлі, різьбив розп'яття до придорожніх хрестів, рамки до образів. Велика одержимість дала змогу опанувати Василеві секрети будівельного ремесла й осягнути найтонші нюанси різьби на дереві. Відомий громадський діяч, етнограф, автор п'ятитомної праці «Гуцульщина» Володимир Шухевич, відвідавши Василя в Лузі, 1899 року в газеті «Діло» писав: «Це – різьбяр від Бога».

Бог дарував самоукові з Лугу великий талант, але сучасники ще більше дивувались його працездатності. Іконостаси та інтер'єри в церквах Яблуниці (1895–1904), Ворохти (1936–1939), Верхнього Майдану (1932–1934), Стримби (1935–1936), Лугу (1911–1938) на Надвірнянщині, будівництво й оздоблення церков у Дулібах біля Стрия та Грушеві біля Дрогобича на Львівщині, різьби в залі засідань Надвірнянської повітової ради – ось неповний перелік великих робіт славетного майстра. Запрошували В. Турчиняка проектувати й споруджувати сакральні споруди до Польщі та Чехословаччини. Внучка майстра, пані Марія Виксюк, зберігає його фотографію, надіслану панством Вльчковими 12 жовтня 1937 року з Банської Щавніци (ЧСР).

Вогник у майстерні Василя ніколи не згасав до ранку. Працював самовіддано, не розпорошувався на дрібниці, кожна робота була досконалою. Над верстатом був єдиний образ – літографія Ісуса Христа львівського виробництва, придбана Турчиняком під час мобілізації до австрійського війська. На полицях тримав декілька доліт (тонких і широких), але в основному працював зрізаним під визначеним кутом ножем з колодкою китайського срібла.

В добротному будинку В. Турчиняка (а не такому нужденному, як це описує в своїй повісті «Доля Василя Турича» Г. Кирилюк), мав два ряди образів. Зараз три з них – «Адам і Єва», «Богородиця зі св. Миколаєм та св. Йоаном» та «Оплакування» – знаходяться в помешканні його племінниці в с-щі Делятин.

Справою всього свого життя Василь вважав будівництво й оформлення інтер'єру церкви Св. Івана Богослова в селі Лузі. План побудови та кошторис п'ятикупольного храму виробив інженер Е. Фільоус з Коломиї на основі запропонованого В. Турчиняком проекту. Станом на початок 1911 року було зібрано 10 000 австрійських корон. Серед жертводавців був, зокрема, барон І. Гец з Окоціма, який приїздив у довколишні ліси на полювання (1000 корон), пан Байль (250 корон), пані Елеонора Крич (200 корон), був і цісарський дар – 500 корон, і церковна каса в Лузі – 1758 корон... 9 березня 1911 року була підписана угода з Василем Турчиняком про спорудження церкви за 5000 корон.

З початку 1911 року кипіла робота на будові, де працювали кільканадцять робітників під керівництвом головного майстра. До свята Івана Богослова церква була вже під куполами, а до кінця року покрита бляхою майстром С. Калиновським зі Станіслава. Однак робота над інтер'єром храму забрала у Василя довгі роки напруженої праці. Намісний ярус іконостасу був готовий до кінця 1912 року, апостольський ярус – в 1931 році, а один з бічних престолів завершений всередині 1938 року.

Велику опіку й підтримку Василь Турчиняк мав від експонованих сотрудників у Лузі – отців Адріяна Добрянського й Данила Василя Кисілевського. Пропонували йому очолювати церковне братство, та майстер відмовився, ставши в своїй церкві паламарем.

У 50-их роках XX ст. радянська влада виселила людей з території села Луг, а на її місці вирішили розмістити військову частину. Церкву Св. Івана Богослова розібрали, а дерево використали на будівництво спортзалу. Збулося образне передбачення Василя Турчиняка, що в церкву будуть заганяти коней. За часів незалежності приміщення спортзалу військової частини реконструйоване в православну церкву. Іконостас церкви в Лузі деякий час зберігався в Делятині, а згодом його основну частину передали в відбудовану після пожежі 1966 року церкву Успіння Пресвятої Богородиці в с-щі Биткові Надвірнянського району. В церкві Різдва Пресвятої Богородиці в Делятині зберігаються бічні вівтарі з різьбленими іконами Святого Миколая та святих Костянтина й Олени з Лугу.

Самобутній майстер виконував різьблення іконостасів та предметів церковного інтер'єру, переосмисливши декорування ужиткових предметів, на основі новаторських пошуків переважно у техніці плоского різьблення – контурного, виїмчастого, тригранно-виїмчастого та плоского й об'ємного профілювання. Він використовував елементи й мотиви традиційної різьби – «кривульки», «зубці», «кільчасте письмо», «бендюги», «жолобки», «гадючки», «копанці». Плоскорізьблення Василя Турчиняка вирізняються насиченою світлотіньовою ґрадацією. Це можна унаочнити бічними вівтарями з церкви в Лузі «Святі Костянтин і Олена» та «Святий Микола». Як зауважив мистецтвознавець М. Моздир, замість золоченого тла ікони, як у живописі, майстер укладеними рядками геометричних мотивів, чіткими гранями їх елементів зумів створити у своїх різьблених іконах враження мерехтливої поверхні.

Василь Турчиняк виготовив більш як півдесятка філіґранних макетів дерев'яних церков, які за допомогою кінського волосу змонтував з окремих деталей у великих пляшках-бутлях. Отець Степан Семчук, завідатель парохії міста Делятина в 1926–1928 роках, на еміґрації у США згадував про паламаря в Лузі Турчиняка, який власними руками побудував церкву в Лузі, поставив іконостас і вирізьбив усі образи. З рідної землі як найбільшу реліквію священик вивіз до США безцінний дарунок від майстра з Лугу – ручний різьблений кедровий хрест і модель церкви, виготовлену з того ж вічного матеріалу.

Відомою є фотографія Василя Турчиняка біля виготовленого ним макету церкви, поміщеної в польському часописі «Хроніки ілюстрованої Нового Віку» 9 лютого 1936 року. Цю мініатюрну модель церкви, виготовлену з тису, майстер подарував Ігнатію Мосціцькому (1867–1946), хіміку, професору Львівської політехніки, в 1926–1939 роках – президенту Республіки Польща.

Сучасники запам'ятали Василя Турчиняка невисоким на зріст уже в поважному віці чоловіком з худорлявим одухотвореним обличчям, зосередженим поглядом блакитних очей за круглими обідками окулярів. Однак за тим виглядом було щось з гуцульської демонічності. Виглядав замисленим, заглибленим у себе. Вслухався в безмовний потаємний дзвін бджіл, як авгур спостерігав за польотом трьох приручених містичних ворон, що любили сидіти в нього на плечах.

Своїм односельцям уже неіснуючого села Луг Василь Турчиняк пророкував: «Розлетитеся по світу, як липове клиння, будете жадні один одного бачити, обсотають село колючими дротами, зроблять дорогу зі смоли і ніхто з вас сюди не зможе прийти». А жителям села Дуліби на Львівщині, де взявся в 1921 році будувати церкву, сказав, що коли розпочнуться роботи над зведенням храму, хтось поважний в селі помре й тоді будова піде, і не буде нещасних випадків. І дійсно помер війт Микола Сушко, а з робітників під час будівництва ніхто не був травмований.

Умовою мирного співіснування людини й природи в Василя Турчиняка була, зокрема, відмова від вживання м'яса. Дуже шкодував, що в молоді літа їв м'ясні страви. Любив кулешу (кукурудзяну кашу) з молоком. Намоченим у молоці хлібом пригощав трьох приручених ворон.

Майстер з Лугу тримав велику пасіку й бджолу вважав священною комахою, оточеною певною містичною пошаною – «Божою мухою». Бджолиний віск офірував на церкву для виготовлення свічок. Окремо доглядав і джмелів. Любов до пасічництва Василь Турчиняк передав своєму синові Миколі.

В липні 1939 року майстрові приснилось, що ікону, над якою він працював, побила черноточина. «Тому я вмирати буду», – сказав Турчиняк вранці. Відчув слабкість, попросив винести його з хати на подвір'я, ближче до оборогу. Хворів недовго – за тиждень, 25 липня 1939 року, помер.

Залишилась незавершена робота над розп'яттям – син Микола через два роки закінчить скульптуру і встановить її на могилі славетного різьбяра. Роботи над виготовленням іконостасу нової церкви в Ворохті продовжили Микола Турчиняк та учень старого майстра Василь Савчук.

Майстер художньої різьби на базі багатовікових народних традицій зумів досягти вершин художнього узагальнення, експресивної виразності образу в поєднані з певною декоративністю. Численні роботи В. Турчиняка – одна з найяскравіших і найпрекрасніших пам'яток сакрального мистецтва Галичини кінця XIX – початку XX століття, яка високо цінується по теперішній час.

Світлана ФЛИС,
старший науковий працівник музею етнографії та екології Карпатського краю, філіал КМНМГП, м. Яремче

ДУХОВНЕ

ПАРАД ОБЕРЕГІВ

Мирослав Левицький – методист ОНМЦ біля дідуха Наталії Халус, який зайняв перше місце

Традиційно в передноворічні дні в зал навчально-методичного центру культури і туризму Прикарпаття (вул. Незалежності, 12) переносяться з різних куточків краю духовні обереги – новорічні атрибути, виготовлені працьовитими, ніжними, майстерними руками творчих продовжувачів древнього народного звичаю. Дідухи, павуки, букети з колосся і зілля, вироби з соломки майстринь з Галицького району, Тлумаччини, Коломийщини, Долинщини, Рожнятівщини, Надвірнянщини приваблюють відвідувачів, а журі зазвичай стає перед дилемою: кому ж яке віддати місце в цьому конкурсі.

Все ж чудове поєднання вишуканого плетіння з соломки і дідуха, яке створила Наталя Халус із с. Сенечів Долинського району, одержало першу премію (до речі, минулого року перше місце здобули також вироби цієї неймовірної майстрині). Друга премія дісталася Юлії Чічак із с. Небилів Рожнятівського району та Ганні Розсипайло з с. Фітьків Надвірнянського району, третє місце посіла Любов Клим із с. Якубів Долинського району, Світлана Торб'як із с. Бортники Тлумацького району і Марія Онуфришин із с. Мединя Галицького району. Премією обласної профспілки працівників культури, яку вручив Богдан Бойчук, нагороджена Любов Плетенко з с. Остриня Тлумацького району.

Треба зазначити, що павучки з соломи Андрія Мандзюка з с. Закрівці Коломийського району привертали увагу глядачів, і кожен хотів навчитись такого ремесла. А чудові зображення церков, виготовлені з соломки відомим автором «Енциклопедичного словника Івано-Франківська» Романом Дідою, а ще – карпатські пейзажі й квіти, які вальсують, Галини Гречаної і багато інших цікавих творінь наших земляків чекають на відвідувачів, щоб подарувати радість свята. Всі роботи будуть прикрашати зал до закінчення зимових свят.

Любов ЗОРІНА

Відвідувачі на виставці картин та дідухів

ДО ПЕРВНІВ

ВІД НОВОРІЧЧЯ ДО ЗИМОВОГО ПРЕДТЕЧІ

Щойно відсвяткували Новий рік, а через тиждень наставало одне з найбільших календарних свят – Різдво. Передсвяткових турбот у селян значно більшало: жінки прибирали й білили у хаті, прали білизну, чоловіки заготовляли дрова, лагодили гужовий транспорт. Адже на різдвяні свята годилося їхати в гості якщо не на нових, то добре полагоджених старих санях.

Хлопці, зібравшись окремо, розподіляли між собою ролі для вертепних дійств, ладнали «зірку», шопку й костюми, вчили тексти і пісні. Дівчата виготовляли хатні прикраси – «їжачків», «павучків» і, що найголовніше, – дідухів. Здебільшого робили це на **Гната – 2 січня.**

Щодо дідуха, то він був найпопулярнішою традиційною українською символікою на різдвяно-новорічні свята. Виготовляли його з кулів або першого зажинкового снопа, обвивали кольоровими стрічками, паперовими чи засушеними квітами, оздоблювали на свій смак і уподобання.

У світлицях дідуха або снопа-рая ставили напередодні **Багатої куті,** й свою обрядову роль вони виконували впродовж усіх різдвяних свят. Ці високомистецькі витвори створювали у хаті затишок, піднесений, святковий настрій і нічим не поступались сучасним ялинкам.

Напередодні **Щедрої куті** (у ніч з 13 на 14 січня) дідуха виносили з оселі. В одних випадках його спалювали на обійсті, в інших, зокрема, на Поліссі, околотом підв'язували фруктові дерева, щоб добре родила садовина. Казали: «До Насті точи снасті», тобто, до дня Анастасії, який припадає на 4 січня, усі передсвяткові роботи мали бути виконані. Адже через два дні загостять три найбільших зимових свята. Як у відомій колядці:

Та прийдуть до тебе
Три празники в гості:
Що перший же празник –
Святеє Рождество,
А другий же празник –
Святого Василя,
А третій же празник –
Святе Водохреще...»

З давніх-давен у нашого народу був звичай: у кожній родині до різдвяних свят готували одну, а то й кілька свиней. І на теренах України на всі ці святки обов'язково на столі мали бути м'ясні страви, ковбаси. Про це йдеться навіть у приказках: «Різдво без ковбас, як Великдень без крашанок».

Кому з тих, хто народився і виріс у селі, не знана ця проста колядка, з якою оббігали сусідів та хрещених, щоб оповістити про Різдво Христове й отримати за це щедрі подарунки:

Коляд, коляд, колядниця,
Добра з медом паляниця,
А без меду не така –
Дайте, дядьку, п'ятака!

Так от, **свято української Коляди відзначається протягом двох тижнів – з 7 по 19 січня.**

Це період так званого зимового повороту сонця. З прийняттям християнства розпочався інтенсивний наступ на традиційний святковий календар дайбожичів. Особливу боротьбу Церква повела зі святом народження Сонця, у тому числі, з Колядою, замінивши його народженням Христа. Але народ не бажав відрікатись від давніх традиційних обрядів. Християнській Церкві довелося піти на певні поступки. Ось так і дійшли до наших часів як традиції дохристиянської доби, так і більш пізні, християнські.

Як уже мовилося, свято Сонця – Коляди відзначалось протягом двох тижнів січня. Це цілий комплекс новорічних обрядодій, до якого входять Різдво, Василя та Водохрещі. День, що передував Різдву, називався Святвечір, Багатвечір, Багата кутя, Вілія. До нього слід було впоратися з усіма господарськими справами, натовкти ячменю чи пшениці для куті й приготувати 12 пісних страв, серед яких обов'язково мали бути кутя, узвар, борщ, голубці, риба, гриби, пироги з квасолею чи капустою, тушкована картопля. На Святвечір, за традицією, усі члени родини мали бути вдома: хто ж спізниться, «той цілий рік блукатиме поза хатою». Тому вся родина вечеряла разом.

А вже опівночі, між 6 і 7 січня, настає Різдво. Повсюди в храмах відправляють нічну службу, яка завершується удосвіта. А діти, лише хлопчики, як сповісники народження Христа йшли від хати до хати й казали: «Зі святим Різдвом будьте здорові!» й колядували та виголошували святкове вітання. Загалом віншувальників чекали з нетерпінням як добрих сповісників і щедро віддячували всякими смаколиками, яблуками, горіхами, а то й грішми.

Після церковної служби, яка закінчувалась о 4–5 годині, усі розходилися по домівках. Зайшовши до оселі, парафіянин урочисто сповіщав хатніх: «Христос рождається!», а йому відповідали хором: «Славімо Його!» Після привітання родина сідала вже за вранішню Святвечерю, доки не зійшло сонце, адже, за віруваннями, добрі духи перебувають в оселі лише в сутінки. Після ритуального частування мили посуд, бо наступна трапеза мала бути скоромною – закінчувався довготривалий пилипівський піст, і всі чекали м'ясних страв.

Розговівшись, лягали спати. До обіду, як правило, ніхто не ходив у гості, винятком (а відтак і обов'язком) було лише «везти до діда вечерю». Близько обідньої пори, спорядивши святкові повози, одружені діти – син з невісткою чи донька із зятем – провідували батьків чи дідусів. Вони брали з собою три хлібини, кутю, сало та ковбасу, вінок, посвячений на Спаса, і пляшку горілки. З ними були й діти, які перед цим не носили вечері. Надвечір село знову оживало – починалося масове колядування.

Наступний після Різдва день – свято Богородиці. Особливо пошановували його жінки, вважаючи деінде ще знаменнішим, ніж саме Різдво, оскільки воно пов'язане з Матір'ю Божою.

Якщо перед Різдвом готували Багату вечерю, то **напередодні Нового року, себто 13 січня, – Щедру вечерю.** Вона не мала такої великої кількості страв, але була вельми смаковитою: ковбаси, смажене м'ясо, печеня, локшина і обов'язково млинці, як прообраз сонця. Тому вечерю називали Щедрою, а звідси походить і Щедрий вечір. Тож не випадково щедрівки й колядки мали здебільшого такий приспів: «Щедрий вечір, добрий вечір, добрим людям на здоров'я!»

Оскільки за християнським календарем це день преподобної Меланії Римлянки, яка померла 439 року, то його й називають Маланкою. Знову ж родина мала зібратися разом, як і на Святвечір. Повечерявши, сусіди йшли один до одного миритися, щоб «новий рік зустріти в мирі та злагоді».

Тим часом біля вікон уже лунали дівочі поголоси та щедрівки. Щедрували переважно дівчата-підлітки, іноді юнки. Вони, як правило, не заходили до хати, залишаючись під вікнами.

Цього дня народний календар поповнювався новими прикметами: Сильний мороз і падає малий сніжок – на врожай і здоров'я людей і тварин; коли ж тепло і без снігу – на неврожай і хвороби. Який перший день Нового року, таким буде і весь рік. Якщо тварина ляже головою до сходу – на врожай, до заходу – на недорід.

Від Різдва до Василя не годилося замітати хати й виносити з неї сміття – аби не вимести добрих духів. **Та ось приходив Новий рік за старим стилем, з 13 на 14 січня, на Василя.**

Опівночі селяни виходили на подвір'я слухати, як Новий рік проганяє старого. Послухавши, господар виносив з хати дідуха, робив три в'язанки з соломи та сіна. Одну ніс до клуні, інші – на подвір'я та в садок. Підпаливши, обкурював сад, щоб добрий урожай був. Тут же спалювали і тижневе сміття з хати. Віддавна новорічний вогонь вважався священним – він спопеляв усі торішні злі сили, очищав людські душі від скверни.

Цього дня люди намагалися бути чемними один до одного, не сваритися, нічого не робити, а лишень веселитися. І святкові дійства відбувалися одне за одним. Як тільки закінчувалися «латки» – спільна вечеря, яку справляла молодь на отримані від коляд і маланкування продукти, селом знову лунали голоси: дівчата йшли ворожити, а хлопці тим часом – «красти» ворота, брами, а то й корів і коней. Якщо господар не вгледів «крадіїв», мав відкуплятися могоричем. Якщо впіймав їх на гарячому – могорич виставляли «крадії». І так до самого ранку.

Цього дня селяни традиційно засівали оселі збіжжям – адже Василь є покровителем землеробства. Вдосвіта батько будив синів, вони зодягались у святкове вбрання, брали спеціально виплетену рукавицю, наповнювали її житнім чи пшеничним зерном і, ставши перед образами, засівали спочатку власну оселю: «На щастя, на здоров'я! Роди, Боже, жито, пшеницю і всяку пашницю. Будьте здорові, з Новим роком та Василем!» Батько одарював засівальників грішми, і тоді вони оббігали сусідські оселі.

Якщо діти засівали удосвіта, то вдень це робили дорослі, відвідуючи один одного. Але вони не засівали хату, а притрушували господарів. Останні намагалися зібрати все зерно від посівальників і підгодувати птицю, «щоб краще неслася...»

Обряд новорічного засівання прийшов до нас із дохристиянських часів і вірувань, адже наші предки відзначали новолітування навесні – напередодні посіву зернових.

Завершальним акордом різдвяно-новорічних свят є Голодна кутя, голодний Святвечір, що припадає на 18 січня. Як і на Багату кутю, селяни готували лише пісні страви, але в меншій кількості. Після завершення вечері здійснювався обряд «проганяння куті». Прихопивши макогони, одні члени родини виходили на вулицю й стукали ними у ворота і тини, вигукуючи: «Геть, кутя, з покутя, а ти, узвар, іди на базар!» Ось так завершувались Різдвяні свята.

А 19 січня – Водохреща, Йордан, Богоявлення Господнє. Вважалось, як тільки священик опускав хреста у воду, то вся біснувата й нечиста сила вистрибувала геть і залишалася назовні доти, доки котрась із жінок не приходила прати. Тоді вони знову пірнали у воду. Тому протягом тижня по Водохрещі жінки не ходили з білизною до річки, «щоб більше погибло нечистої сили від йорданських морозів». Загалом до Водохреща – протягом усіх трьох свят – жінки не ходили й по воду: це мали робити чоловіки та парубки.

Після різдвяних свят попіл не можна було зберігати ні в хаті, ані в дворі, «бо буде пожежа». Ввечері на Водохреще його треба винести на річку й висипати на лід.

Своєрідним перехідним днем між розвагами й будніми клопотами було невелике святце **Йоана Хрестителя (деінде – Предтечі), що припадало на другий після Водохреща день – 20 січня.** За різдвяно-новорічні свята вже зібралося чимало нагальної роботи. Тому й казали: «Після Івана Предтечі хто не робить, того б'ють у плечі» чи «Прийшов Іван Предтеча й забрав свята на плечі».

Наступний після Івана Хрестителя день, 21 січня, в народі називали Пів-Івана, або Різдвяним днем. Цей празник відомий як «проганяння свят». Хоча з Предтечі вже наставали робочі будні, цього дня ще ніхто не працював, бо «Пів-Івана ложки полоще». Селяни збиралися всім селом «проганяти свята». Як правило, цього дня не вживали м'ясних (хоч і не було посту) страв, але пити горілку дозволялося. З цього приводу жартували: «Святий понеділку, не сварися на мене, що я п'ю горілку».

Підготував Ігор ГАВРИЛЕНКО

ПРЕЗЕНТАЦІЇ

ЗІГРІЛА СЕРЦЕМ КОЛОМИЯ

У Коломийській міській бібліотеці для дорослих відбулась презентація поетичної книги «Політок» Миколи Симчича. Шанувальники поезії переповнили два зали і, що найбільш приємно, це були переважно студенти місцевого індустріально-педагогічного технікуму. Але чи не найбільшим сюрпризом презентації став леґендарний сотенний УПА Мирослав Симчич (Кривоніс), автор передмови до книги «Політок». У своєму виступі Кривоніс наголосив:

– Я дякую Миколі Симчичу за зрілу, багатопланову й дуже актуальну поетичну книгу «Політок», за те, що сміло і правдиво піднімає у своїй творчості тематику нашої національно-визвольної боротьби, яка активно й благотворно виховує молодь у дусі патріотизму, любові до України, закликає до національної єдності. Автор за прикладом Тараса Шевченка та Івана Франка, але і з глибоким самостійним переконанням патріота наголошує: «То наша доля, наш святий закон – складати Україні свій політок!»

М. Симчич закликав молодь продовжити справу своїх попередників, готуватися стати до керма майбутньої вільної, демократичної, збудованої за європейськими стандартами, цивілізованої Української держави.

В унісон із Кривоносом прозвучали й виступи колишнього директора індустріально-педагогічного технікуму, сина одного зі славних командирів УПА Омеляна Грабця (Полковника-Батька) Любомира Омеляновича Грабця, члена НСПУ Дмитра Гриньківа, голови коломийської МО ОО ОУН Марійки Ославської, художниці Емілії Бережницької, голови літературного об'єднання Коломийщини «Суцвіття» Василя Диблюка, голови обласної організації «Спілка Чорнобиль» Нестора Мартинця. Слід окремо відзначити, що Нестор Михайлович як відомий поет-пісняр подарував автору популярну пісню про Коломию у виконанні художнього керівника Коломийського Народного дому Олександра Дудієва, яку підхопили всі учасники презентації, бо й справді відчули, що Коломия зігріває своїм серцем не лише нас, галичан, але й усіх, хто хоче і спроможен підтримати тепло дружби, духовного єднання і культурно-ітелектуального просвітництва.

А справжньою окрасою презентації стала віртуозна гра на скрипці відомого скрипаля, заслуженого працівника культури України, земляка-березуна Івана Арсенича.

Автор висловив вдячність усім організаторам і учасникам цієї неперсічної події.

Петро БЕРЕЗУН